

POSTANOWIENIE

31 sierpnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 31 sierpnia 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa B.M. i D.M.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 29 kwietnia 2022 r., I ACa 863/21,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od pozwanego Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz powodów B.M. i D.M. kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych wraz z odsetkami, w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas po upływie tygodnia od doręczenia pozwanemu postanowienia Sądu Najwyższego z 31 sierpnia 2023 r. - tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 13 lipca 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanego Banku spółki akcyjnej w Warszawie (dalej: „Bank”) łącznie na rzecz powodów B.M. i D.M. kwotę 44 692, 84 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 14 lipca 2017 r. oraz kwotę 37 375, 20 CHF wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od kwoty 24 763, 36 CHF od dnia 14 lipca 2017 r.; od

kwoty 12 611, 84 CHF od dnia 3 sierpnia 2019 r.; a w pozostałym zakresie powództwo oddalił i orzekł o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 29 kwietnia 2022 r. - orzekając na skutek apelacji obu stron - zmienił zaskarżony wyrok częściowo w punkcie pierwszym w ten sposób, że oddalił powództwo o zapłatę odsetek ustawowych za opóźnienie: od kwoty zasądzonej w złotych polskich za okres od 14 lipca 2017 r. do 8 grudnia 2020 r., od kwot zasądzonych we frankach szwajcarskich za okres od 14 lipca 2017 r. do 8 grudnia 2020 r. (litera a) i za okres od 3 sierpnia 2019 r. do 8 grudnia 2020 r. (litera b), od wszystkich kwot zasądzonych w złotych polskich i we frankach szwajcarskich za okres od 18 listopada 2021 r., zastrzegając, że zapłata przez Bank łącznie na rzecz powodów kwot 16 635,38 zł i 13 377,48 CHF z odsetkami ustawowymi za opóźnienie nastąpi za jednoczesnym zaoferowaniem przez powodów łącznie na rzecz Banku kwoty 200 000 zł, a zapłata przez Bank łącznie na rzecz powodów kwot 28 057,46 zł i 23 997,72 CHF z odsetkami ustawowymi za opóźnienie nastąpi za jednoczesnym zaoferowaniem przez powodów łącznie na rzecz Banku kwoty 540 568,28 zł; oddalił apelację pozwanego w pozostałym zakresie; oddalił apelację powodów i orzekł o kosztach postępowania.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwanego. Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołał się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Zdaniem skarżącego w sprawie występują istotne zagadnienia prawne wymagające odpowiedzi na pytania:

(1) „Czy klauzule przeliczeniowe w umowie kredytu wyrażonego (denominowanego) w walucie obcej określają „świadczenia główne” stron tej umowy w rozumieniu przepisu art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c., czy spełniają jedynie funkcję pomocniczą dla tych świadczeń, i czy w tym drugim przypadku, ich eliminacja z treści umowy jako postanowień niedozwolonych jest równoznaczna z pozbawieniem umowy jej elementów przedmiotowo-istotnych (essentialia negotii) prowadzącym do nieważności bezwzględnej umowy?”;

(2) „Czy w przypadku uznania przez sąd rozpoznający sprawę, że postanowienia umowy o kredyt denominowany w walucie obcej normujące klauzulę denominacyjną mają charakter niedozwolony, sąd ten będzie uprawniony do unieważnienia umowy kredytu dopiero w przypadku jeżeli nie da się w inny sposób utrzymać umowy w mocy przywracając równowagę kontraktową stron i w efekcie uczynić sankcję dla przedsiębiorcy proporcjonalną?. „Czy w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu denominowanego w walucie obcej umowa ta powinna wiązać strony w pozostałym zakresie i czy w celu ustalenia powyższego powinno się dokonać weryfikacji możliwości dalszego trwania umowy na moment orzekania, względnie zaistnienia sporu?”;

(3) „Czy dopuszczalne jest zastosowanie sankcji trwałej bezskuteczności umowy, będącej następstwem oceny jej postanowień jako postanowień abuzywnych w przypadku umowy, która w chwili orzekania została w całości wykonana - w sytuacji gdy zastosowanie takiej sankcji jest możliwe tylko w okoliczności, gdy dalsze wykonywanie umowy nie jest możliwe?”.

Powodowie w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniesli o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze

publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma istotne znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151). Nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (zob. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl.; z 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, niepubl.; i z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl.).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia tych wymagań, problematyka na którą wskazuje skarżący była bowiem wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego a pozwany przekonująco nie wykazał by – w okolicznościach rozpoznawanej sprawy - istniała potrzeba ponownej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie.

W aktualnym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”) rozróżnia się abuzywność postanowień dotyczących kryteriów przeliczania waluty krajowej na walutę indeksacji (klauzule kursowe, *spreadowe*), od klauzul ryzyka walutowego, dotyczących obciążenia konsumenta negatywnymi następstwami deprecjacji waluty krajowej, jako kompensata za korzystniejszą stopę procentową (zob. m.in. wyroki z 20 września 2017 r., C- 186/16, Ruxandra Andruciuc i in. Banca Romaneascu; z 22 lutego 2018 r., C-119/17; z 20 września 2018 r., C – 51/17, OTP Bank Nyrt. I in. przeciwko Terez Illyez i in.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie

zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula *spreadowa* nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu indeksacji i wynikającej z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji stwierdzono, że klauzule przeliczeniowe i klauzule ryzyka walutowego składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm indeksacji - są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest zabiegiem sztucznym (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, z. 2, poz. 7; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, niepubl.; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, niepubl.; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, niepubl.; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, niepubl.; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22, niepubl.). Dokonywanie zatem takiego rozdzielenia przez skarżącego na potrzeby sformułowania zagadnienia prawnego celem wykazywania, że zakwestionowane klauzule przeliczeniowe nie stanowią głównych świadczeń stron, nie przekonuje o potrzebie przyjęcia skargi do rozpoznania.

Ponadto, w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd że zastrzeżone w umowie kredytu klauzule kształtujące mechanizm indeksacji określają główne świadczenia stron. Odnoszą się one bowiem bezpośrednio do elementów przedmiotowo istotnych umowy kredytu bankowego, a zatem do oddania i zwrotu sumy kredytowej, której wysokość wprost kształtują. Również w orzecznictwie TSUE uznaje się, że klauzule ryzyka walutowego, które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy (konsumenta) ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu, określają główne świadczenia stron (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, niepubl., a także wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C – 260/18, K.J. Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG; z 10 czerwca 2021 r., C-776/19-C-782-19, VB i inni przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA oraz AV i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA, Procureur de la République).

W judykaturze Sądu Najwyższego dominuje także pogląd, że w przypadku,

gdy eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji umowy, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, że strony są związane pozostałą częścią umowy. Umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień jej obowiązywanie nie jest możliwe w świetle prawa krajowego i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; i z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21).

Co do zasady, jeżeli sąd stwierdzi niedozwolony charakter określonego postanowienia umownego, to przyjmując jego bezskuteczność nie może uzupełnić umowy – co postuluje skarżący - przez zmianę treści abuzywnego postanowienia (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 985/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22; postanowienie Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22 i przywołane tam orzecznictwo, a także wyroki TSUE z 14 czerwca 2012 r., C-618/10 Banco Español de Crédito SA; z 30 kwietnia 2014 r., C 26-13, Árpád Kásler, Hajnalka Káslernè Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt; z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA, z 8 września 2022 r. w połączonych sprawach od C - 80/21 do C 82/21 oraz wyrok TSUE z 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B.,U.B., M.B. przeciwko X S.A., w którego sentencji stwierdzono m.in., że przepisy dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29) stoją na przeszkodzie temu, by sąd krajowy po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem mógł zarządzić lukom wynikającym z usunięcia nieuczciwego warunku zawartego w tej umowie poprzez zastosowanie przepisów

prawa krajowego, które mogłyby mieć zastosowanie do rozważanej umowy tylko odpowiednio lub przez analogię i które odzwierciedlają regułę obowiązującą w krajowym prawie zobowiązań. W wyroku tym przyjęto również, że sąd krajowy nie może odmówić unieważnienia umowy – jeżeli po eliminacji postanowień abuzywnych nie może ona zostać utrzymana zgodnie z przepisami prawa krajowego – jeżeli konsument w sposób wyraźny się o to zwrócił. Warunki ustalone przez prawa krajowe, do których odnosi się art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/ EWG, nie mogą stanowić zagrożenia dla istoty prawa wywodzonego z tego przepisu z uwzględnieniem jego interpretacji w orzecznictwie TSUE.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje przy tym pogląd, że wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy kredytu denominowanego kursem CHF. Wyjaśniono przy tym, że utrzymanie takiej umowy w mocy jako kredytu czysto walutowego prowadziłoby do niedopuszczalnego zniekształcenia woli stron, która ukierunkowana była od początku na wypłatę kredytu w walucie krajowej (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, niepubl.; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22 i II CSKP 405/22, niepubl.; z 20 maja 2022 r., II CSKP 713/22 i II CSKP 943/22, niepubl.; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, niepubl.; i z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, niepubl.).

Sankcje będące konsekwencją abuzywności postanowień umownych działają przy tym ze skutkiem *ex tunc*, co oznacza że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy – za wyjątkiem woli konsumenta – pozostają bez znaczenia dla stwierdzenia abuzywności postanowień umowy. O tym bowiem czy postanowienie jest niedozwolone decydują okoliczności z chwili zawarcia umowy (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2 oraz orzecznictwo TSUE przytoczone w uzasadnieniu tej uchwały). Takie postanowienie umowne jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następczo świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Do sądu należy każdorazowo

podjęcie wszelkich środków niezbędnych do ochrony konsumenta, przed szczególnie szkodliwymi skutkami, które mogłoby dla niego mieć unieważnienie umowy (zob. wyrok TSUE z 16 marca 2023 r., C-6/22). Z ochrony tej nie może natomiast skorzystać druga strona umowy, która nie pozostaje pod ochroną prawa konsumenckiego.

Zagadnienie oznaczone jako trzecie zostało bardzo lakonicznie uzasadnione i jako takie nie przekonuje o potrzebie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Sąd Apelacyjny stwierdził przy tym nieważność umowy wobec niemożności jej utrzymania w mocy na skutek wystąpienia w niej klauzul abuzywnych. Wykonanie umowy nie stoi natomiast na przeszkodzie stwierdzeniu jej nieważności. Ponadto, skoro oceny abuzywności postanowienia umownego dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy to jej wykonanie nie jest okolicznością decydującą o tym, że postanowienie nie ma charakteru abuzywnego.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 3, art. 98 § 1¹ k.p.c., art. 99 w zw. z art. 391 § 1 i w zw. z art. 398²¹ k.p.c., a także § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst. jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

[A.T.]

[ms]

